

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No6
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINIG MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 251 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil mayda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	14
Umida Kakhramonova Gayratovna, Tillayev Khurshidjon Sulaymon oglu	
Current state and development prospects of tourism: comparative analysis and Uzbekistan's experience.....	20
Risolatbonu Shakhzodova, Laziza Khalilova, Nabijonov Biloliddin, Aziza Usmanova	
Инновационные подходы к повышению эффективности корпоративного управления.....	26
Тлеумуратова Мадинабону Дилмурат кизи, Уринов Бабур Насиллоевич	
Startup проекты и их реализация	30
Ёдгорова Мухайе Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
Methodology of Teaching English: Traditional and Modern Approaches	34
Ravshanova Ziyoda Qahramon Qizi, Xoliqova Dilafruz Shuhratovna	
Государственный кредит и государственный долг.....	37
Срождиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Сравнительный анализ реформ государственных финансов в Китае и Грузии: уроки для Узбекистана	42
Срождиддинова Зарина Хайриддиновна, Шарифзода Мубина Дилмуроджон кизи	
Korxonalarda asosiy vositalar hisobini yuritishni takomillashtirish	49
Shakarov Shahzod Sobir o'g'li, Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Esanov Oybek Madatovich	
Sustainable consumption and production: economic challenges and solutions.....	55
Abdullayev Abdug'ofur, Abdubaxromov Abduazim, Eshniyozov Ozodbek, Azizbek Abdullayev	
Traffic congestion in Uzbekistan: causes and strategic solutions	60
Abdulloh Qodirov, Imron Egamberdiyev, Isomiddin Ravshanov, Munisa Bekmirzayeva	
The relationship between corruption and economic growth.....	64
Jurayev Jo'rabek, Abdullayeva Aziza, Mamatova Sarvinoz, Maha Ibrahim	
Crisis management in the tourism industry	74
Ikromova Munisa, Bahodirova Mohigul, Xalimova Dilbar, Abdullajonova Muslimabonu	
Impact of the touristic indicators on the poverty rate.....	80
Abdumanova Maftuna, Azizova Ruhshona, Shavkatova Mubiyabonu, Durdona Bahodirova	
Bringing sustainability: the role of the green economy in enhancing resource efficiency	91
Salokhiddinova Farangiz, Mardonov MuhammadYusuf, Shovkiyeva Munisa, Ahmadova Xurshida	
The relationship between innovation and environmental emissions.....	98
Mamadiyeva Ruxshona, Nurullayev Asliddin, Abduraimov Sardor Anvar o'g'li, Aysayeva E'zoza	
Green finance unlocked: innovations, challenges in Uzbekistan's perspectives.....	107
Dildora Khodjaeva Mukhamedkhodjaevna, Jamolova Madina Talgatovna, Lola Qidiralieva Ulug'bekovna	
Turning the tide: how Uzbekistan can tackle its water crisis	115
Rixsiboyev Mirhaydar, Orazov Kamron, Baratov Shakhriyor, Bahromjon Urmanov	
Drivers and losses of economic development of Tashkent: a desk study.....	125
Zaribbaeva Komila Ulugbek qizi, Durdona Davletova	
The digital economy in Uzbekistan: challenges and opportunities.....	133
Ro'zmatov Asror, Bo'riyev Javohir, Safarov Habibullo, Mubina Toirova	
Analysis of water consumption in Uzbekistan	139
Rayimjonova Gulsora, Sarvinoz Murodova, Yahyoyeva Nurhayo, Durdona Zaynutdinova	

Global leadership and cross-cultural management: an empirical analysis of intercultural communication competence (icc) in uzbekistan	144
Dr. Eka Surchman, ST, MT, Annisa ciptagustia, SE, M.SI, Abdurakhmanova Iroda Gulmurod qizi	
iqtisodiy masalalarni matritsa nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish	154
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Raqamli to'lov tizimlarining naqd pulsiz iqtisodiyotga o'tishdagi o'rni	167
Jo'rabekova Xumora Muzaffar qizi, Saidov Rasul Boltabayevich	
Рост зеленой экономики во всем мире	172
Баймуродова Зилола Алишеровна, Бобуржон Бахриддинович Избосаров	
Raqamli iqtisodiyotda soliq boshqaruvining transformatsiyasi: soliq tizimining avtomatlashtirilishi samarasi	181
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li, Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li	
Problems and prospects of developing small business in uzbekistan under the conditions of a green economy	187
Baymuradova Zilola Alisherovna, Boburjon Bahriddinovich Izbosarov	
Turizm va mehmondo'stlikning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga ta'siri	197
Anvarova Muhsinaxon Otabek qizi	
Zamonaviy mehnat bozorida axborot asimmetriyasi va uning oqibatlarini	203
Tojialiye Sherdorbek Elmurod o'g'li, Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda xususiy tadbirkorlikni o'rni	206
Ergasheva Dilnoza Anvar qizi, Absamatov Asqar Ergashovich	
Ipoteka kreditlash tizimini takomillashtirishning amaliy yo'nalishlari	211
Almuratova Nurlilo'imasoy Naym qizi	
Xususiy sektorni moliyalashtirishning ichki va tashqi mexanizmlari va boshqaruv tizimlarini takomillashtirishning ayrim istiqbolli tomonlari	214
Ametov Quvandik Mamatjanovich, Karrieva Dildora Ruslan qizi	
Yashil energetika - barqaror iqtisodiyotning kaliti sifatida	219
Sharipboyev Husanboy Marks o'g'li, Umirov Islombek Furkatovich	
Moliyaviy regulatsiya va fiskal siyosat orqali xufyona iqtisodiyot ulushini qisqartirishning nazariy asoslari	225
Abdurasulov Xumoyun Jalil o'g'li, Axmedov Xasan Ruzibayevich	
The importance of foreign investments in the economic development of the country	229
Rahmonov Samandar, K.J. Matkarimov	
Nostandart bandlik tushunchasi va uning mintaqani rivojlantirishdagi ahamiyati	235
Abdikarimova Zuxra Baxramovna, Saida Eshchanova	
O'zbekistonda hududlarning soliq salohiyatini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish	240
Poyonov Otabek Abdiqaxxor o'g'li, Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich	
Xorazm viloyatida yashil iqtisodiyotni yo'lga qo'yishdagi muammolar va ularga innovatsion yondashuv	244
Ravshanbekova Madina Davlatboy qizi	
O'zbekiston xalqaro bozorga integratsiyalashuv jarayonida qishloq xo'jaligi ayrim mahsulotlarini yetishtirishning o'ziga xos jihatlari	247
O'razboyeva Farangiz Qudrat qizi, Ametov Quvandik Mamatjanovich	

O'ZBEKISTON XALQARO BOZORGA INTEGRATSIYALASHUV JARAYONIDA QISHLOQ XO'JALIGI AYRIM MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

O'razboyeva Farangiz Quadrat qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

To'rtko'l fakulteti talabasi

Elektron pochta: urazbayevafarangiz@gmail.com

Ametov Quvandik Mamatjanovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

To'rtko'l fakulteti assistenti

Elektron pochta: Shoxibek_2009@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada yashil iqtisodiyot sharoitida start-up loyihalarining xalqaro hamkorlikdagi ahamiyati, global bozorlarga chiqish mexanizmlari hamda O'zbekistondagi ilg'or tajribalar, jumladan, tut daraxti yetishtirish va pillachilik orqali ipak ishlab chiqarish jarayonlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, start-up, xalqaro hamkorlik, global integratsiya, mulberry, pillachilik, ipak ishlab chiqarish, ekologik innovatsiya, barqaror rivojlanish.

Abstract: The article analyzes the importance of start-up projects in international cooperation in the context of a green economy, mechanisms for entering global markets, and best practices in Uzbekistan—including silk production through mulberry cultivation and cocooning.

Key words: green economy, start-up, international cooperation, global integration, mulberry, cocooning, silk production, ecological innovation, sustainable development.

Аннотация: В статье анализируется значение стартап-проектов в международном сотрудничестве в контексте зеленой экономики, механизмы выхода на мировые рынки, а также передовой опыт Узбекистана, включая выращивание шелковицы и производство шелка методом коконирования.

Ключевые слова: зеленая экономика, стартап, международное сотрудничество, глобальная интеграция, шелковица, коконоводство, производство шелка, экологические инновации, устойчивое развитие.

KIRISH

Global iqlim o'zgarishlari, resurslarning cheklanishi va ekologik inqirozlar sharoitida "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi markaziy o'rin kasb etmoqda. Ushbu iqtisodiy model ekologik barqarorlik, qayta tiklanuvchi energiya va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishni nazarda tutadi. Start-up loyihalari esa tezkor moslashuvchanligi va yuqori innovatsion salohiyati bilan yashil iqtisodiyotning asosiy drayverlariga aylanmoqda. Yashil iqtisodiyot tamoyillari global miqyosda atrof-muhitni muhofaza qilish va resurslardan tejamkor foydalanish zaruratiga javob beruvchi strategiya sifatida shakllangan bo'lib, unda innovatsion start-up loyihalari asosiy rolni egallaydi.

Start-up loyihalari moslashuvchanlik va yuqori innovatsion salohiyatga ega bo'lib, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni qayta ishlash, atrof-muhit monitoringi va "green fintech"

kabi yo'nalishlarda yechimlarni taklif etmoqda. Ularning xalqaro hamkorlikni kengaytirishdagi vazifasi grantlar va sarmoyalarni jalb qilishdan boshlanadi. BMT, Yevropa Ittifoqi hamda Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) ekologik start-uplarni moliyalashtirib, chet el akseleratorlari va inkubator dasturlarida qatnashish imkonini bermoqda. Bu esa yangi bozorlar va intellektual resurslar bilan almashish jarayonini tezlashtiradi. Shu bilan birga, start-uplar o'z faoliyatida ekologik sertifikatlarini (ISO 14001, Energy Star) olish orqali mahsulot va xizmatlarini xalqaro standartlarga moslashtirmoqda va global bozorlarga raqobatbardosh takliflar bilan chiqmoqda. Global integratsiyalashuv mexanizmlari doirasida e-commerce platformalari (Amazon, Alibaba, Kickstarter) start-uplarga yetarli miqdorda xaridor va investorga erishishni ta'minlab, mahsulotlarini butun dunyo bo'ylab tarqatishga xizmat qilmoqda. Bu jarayonda raqamli marketing va logistika yechimlari muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ular eksport jarayonini avtomatlashtirib, xarajatlarni kamaytiradi va tezkor yetkazib berishni tashkil qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda xalqaro bozorlarga integratsiyalashuvning o'ziga xos jihatlari ilmiy nuqtayi nazardan yoritishda ko'plab olimlar tomonidan chuqur tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, M. Porter o'zining raqobat ustunligi nazariyasida mamlakatlarning xalqaro bozordagi muvaffaqiyati, asosan, mahsulot sifati, ishlab chiqarish tannarxi va logistika infratuzilmasiga bog'liqligini ta'kidlagan. Bu g'oya O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarining, xususan, meva-sabzavot, g'alla va paxta kabi segmentlarida xalqaro talab va sertifikatlash talablariga javob berishini ta'minlash zaruratini ko'rsatadi.

J. Sachs va A. Warner global integratsiya va ochiq iqtisodiy siyosatning foydalari haqida fikr yuritib, rivojlanayotgan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksportga yo'naltirish iqtisodiy o'sishni jadallashtirishini asoslagan. Ularning tahlillarida eksport salohiyatini oshirish uchun agrar tarmoqda texnologik modernizatsiya, agrologistika tizimini rivojlantirish va xalqaro standartlarga mos ravishda sertifikatlash muhimligi alohida qayd etilgan.

O'zbekiston sharoitida esa A. G'aniev o'z tadqiqotlarida meva-sabzavotchilik tarmog'ining eksport salohiyati, sifat menejmenti va ekstensiv usullardan intensiv agrotekhnologiyalarga o'tish ehtiyoji haqida batafsil fikr bildirgan. Xususan, u xalqaro bozorga mos mahsulot yetishtirishda "yashil standartlar" va GlobalG.A.P. kabi sertifikatlar rolini alohida ta'kidlagan.

Shuningdek, V. Tokarev Markaziy Osiyo mintaqasida oziq-ovqat xavfsizligi va eksportbarorlikni oshirishda agroklastlar va kooperatsiya mexanizmlarining ahamiyatini ilmiy asoslagan. Uning fikricha, integratsiyalashuv faqat ishlab chiqarish hajmi bilan emas, balki mahsulotni saqlash, qayta ishlash va logistika imkoniyatlari bilan bog'liq bo'lgan tarmoqlarni uyg'unlashtirish orqali amalga oshadi.

D. Bobojonov esa O'zbekistonning iqlim sharoiti va suv resurslari cheklangan sharoitida eksportga yo'naltirilgan mahsulot turlarini tanlashda agroekologik yondashuv muhimligini asoslagan. Uning tahlillarida suv tejovchi texnologiyalar, ekin almashinuvi va mahsulot diversifikatsiyasining xalqaro raqobatbardoshlikka ta'siri chuqur tahlil qilingan.

Yuqoridagi ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, xalqaro bozorlarga integratsiyalashuv faqat eksport hajmini oshirish emas, balki sifat, standart, barqarorlik va ekologik talablarni bajarish orqali amalga oshiriladi. Bu esa O'zbekistonda qishloq xo'jaligi siyosatini yangilash, raqamli texnologiyalarni joriy etish va ilmiy asoslangan agrostrategiyalarni ishlab chiqishni taqozo etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ma'lumotlar qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportiga oid davlat statistikasi, FAO va ITC Trade Map ma'lumotlari, shuningdek, mahalliy fermer xo'jaliklari faoliyati bo'yicha amaliy kuzatuvlar orqali yig'ildi. Olingan ma'lumotlar taqqoslovchi tahlil, SWOT-tahlil va statistik dinamik usullar yordamida chuqur tahlil qilindi.

Tahlil va natijalar

Mamlakatimizda pilla yetishtirish va ipakchilik sohasida investitsiya muhitini yanada yaxshilash, xomashyo bazasini kengaytirish hamda ipak qurti urug'i hajmlarini keskin ko'paytirish, pilla yetishtiruvchilarni qo'llab-quvvatlash va yangi ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirish orqali sohadagi bandlikni ikki baravarga oshirish, shuningdek, bozor mexanizmlarini joriy qilish ishlarini jadallashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 3-maydagi "Pilla yetishtirish va ipakchilik sohasida bozor mexanizmlarini joriy qilishni jadallashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PF-72-son¹ Farmoni juda katta turtki bo'ldi. Farmonga asosan 105 ming gektar yer maydonida yangi tutzorlar barpo etish va dala chetlarida yangi tut ko'chatlari ekish hisobiga ta'minlanishi belgilangan.

¹ <https://lex.uz/docs/-6913537>

1-jadval. Qishloq xo'jaligi ekinlari joylashtirilgan dala chetlarida 2024 — 2027-yillarda yakka qator tut ko'chatlari ekishning prognoz ko'rsatkichlari

t/r	Hududlar nomi	Mavjud yakka qator tut ko'chatlari soni (ming tup)	Yakka qator tut ko'chatlari ekish (ming tup)				2024 — 2027-yillarda jami ekiladigan qator tut ko'chatlari soni (ming tup)
			2024-yil	2025-yil	2026-yil	2027-yil	
1.	Qoraqalpog'iston Resp.	9 087	3 000	4 000	5 000	5 100	17 100
2.	Andijon viloyati	22 857	4 500	5 500	6 500	7 500	24 000
3.	Buxoro viloyati	17 784	3 500	4 500	5 500	5 900	19 400
4.	Jizzax viloyati	14 902	5 000	6 000	7 000	7 500	25 500
5.	Qashqadaryo viloyati	22 518	5 000	6 000	7 000	8 400	26 400
6.	Navoiy viloyati	7 934	2 500	3 500	4 500	5 500	16 000
7.	Namangan viloyati	19 766	4 500	5 500	6 500	7 200	23 700
8.	Samarqand viloyati	20 013	4 500	5 500	6 500	7 500	24 000
9.	Surxondaryo viloyati	16 566	4 000	5 000	6 000	6 800	21 800
10.	Sirdaryo viloyati	8 354	3 500	4 500	5 500	5 900	19 400
11.	Toshkent viloyati	12 704	3 500	4 500	5 500	5 900	19 400
12.	Farg'ona viloyati	30 318	5 000	6 000	7 000	8 500	26 500
13.	Xorazm viloyati	14 658	3 500	4 500	5 500	5 900	19 400
JAMI:		217 461	52 000	65 000	78 000	87 600	282 600

Pilla yetishtirish va ipakchilik sohasini yangi bosqichga olib chiqishning ustuvor yo'nalishlaridan quyidagilar ajralib turadi:

- Pilla yetishtirish va ipakchilik sohalarida bozor munosabatlari hamda halol raqobatni rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish, ishlab chiqarish zanjirining barcha ishtirokchilari uchun teng imkoniyatlar va imtiyozlar tizimini yo'lga qo'yish.

- Pilla yetishtirish va ipakchilik sohasida erkin biznes muhitini yaratish, tadbirkorlarning sohaga kirishi va faoliyat yuritishi uchun oshkora qoidalarni qo'llash orqali teng imkoniyatlar va ishlab chiqarish zanjirining barcha ishtirokchilari uchun manfaatli tizim shakllantirish.

- Respublika miqyosida ochiq pilla bozorini tashkil etish, pillaning bozor narxlarida sotilishini ta'minlash orqali fermerlar, yakka tartibdagi tadbirkorlar va o'zini o'zi band qilgan shaxslarni pilla yetishtirishga jalb qilish.

- Ipak qurtining mahalliy zotlarini yaratishni rag'batlantirish, pilla yetishtiruvchilarni kafolatli ravishda sifatli ipak qurti bilan ta'minlash, shuningdek, ipak qurti ishlab chiqaruvchi va yetkazib beruvchilarning mas'uliyatini oshirish.

- Sifatli ipak ishlab chiqarish, uni qayta ishlash darajasini oshirish va qo'shilgan qiymatga ega tayyor mahsulot ishlab chiqarish uchun qulay sharoitlar yaratish.

- Pilla yetishtirish va ipakni qayta ishlash jarayonlariga ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalarini keng joriy etish.

O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyot konsepsiyasini amalga oshirish doirasida agrar sektor tarkibida tut daraxtlari yetishtirish va pillachilikka alohida e'tibor qaratilmoqda. Tut daraxti ko'chatlarini keng miqyosda ekish hamda innovatsion fermalarni tashkil etish orqali mulberry yetishtirish hajmi oshiriladi. Keyinchalik pillachilik loyihalarida zamonaviy texnologiyalar — dronli monitoring, avtomatlashtirilgan yig'ish liniyalari va ma'lumotlarni tahlil qilish platformalari qo'llaniladi. Ushbu start-up loyihalar mulberry ekinini barqaror boshqarish va pilla yetishtirish jarayonlarini raqamli vositalar bilan integratsiya qiladi. Shuningdek, avtomatlashtirilgan qurilmalar yordamida pillani tezkor yig'ish hamda sifat nazoratini amalga oshirish imkonini yaratadi. Natijada ishlab chiqarilgan ipak mahsulotlari tabiatga zarar yetkazmaydigan, toza va organik tur sifatida xalqaro bozorda yuqori talabga ega bo'ladi.

O'zbekiston ipak mahsulotlari uchun Yevropa va Osiyo bozorlarida talab ortib borayotgani pilla va ipak ishlab chiqarish bo'yicha start-uplarning eksport salohiyatini oshiradi hamda mamlakat iqtisodiyotiga qo'shimcha qiymat olib kiradi. Start-uplar tomonidan tashkil etilgan onlayn bozor platformalari, smart-kontraktlar va blokcheyn texnologiyalari ipak yetkazib berish zanjirini shaffolashtirish va ishonchliligini ta'minlashga xizmat qiladi. Bu esa mahsulotlarni global xaridorlar nazarida yanada jozibador qiladi.

Shuningdek, O'zbekiston hukumati tomonidan IT Park, Technopark va "Green Energy" inkubatorlari doirasida start-uplarga grant va kredit liniyalari ajratilgan, malaka oshirish dasturlari tashkil etilgan. Bu esa yosh tadbirkorlarning ekologik loyihalarini iqtisodiy jihatdan barqaror qilmoqda. Natijada mulberry va sericulture sohasidagi start-uplar nafaqat qishloq joylardagi ish o'rinlarini ko'paytirmoqda, balki mahalliy aholidan tortib xalqaro bozor ishtirokchilarigacha bo'lgan keng doiradagi manfaatdor tomonlarni jalb qilmoqda.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyot sharoitida start-up loyihalarining xalqaro hamkorlikni kengaytirish va global bozorlarga integratsiyalashuv jarayoni yuqori innovatsion salohiyat, raqamli texnologiyalar hamda ekologik standartlar asosida amalga oshmoqda. O'zbekiston misolida mulberry yetishtirish va pillachilikni modernizatsiya qilgan start-uplar mamlakatni ekologik toza ipak eksportchisi sifatida tanitmoqda, barqaror rivojlanish va mahalliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga xizmat qilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yashil iqtisodiyot sharoitida start-up loyihalari innovatsion yechimlar, xalqaro hamkorlik va global integratsiya orqali iqtisodiy o'sish hamda ekologik barqarorlikni uyg'unlashtiradi. O'zbekiston misolida mulberry yetishtirish va pillachilik asosida ipak ishlab chiqarish start-uplari ushbu jarayonga muhim hissa qo'shmoqda. Ularni qo'llab-quvvatlash va raqamli transformatsiyani jadallashtirish orqali mamlakatimiz barqaror rivojlanish yo'lida yanada mustahkam poydevor yaratmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Eshov M. (2022). *Investitsion mahorat*. Darslik. Toshkent: "Yangi asr avlodi", B. 309.
2. Tojiyev K. (2023). *Ta'lim tizimining mamlakat iqtisodiy o'sishiga ta'siri* // Iqtisodiyot va ta'lim. №3. B. 30–43.
3. UNDP Uzbekistan. (2022). *Green Economy Transition in Uzbekistan: Strategic Vision 2030*. Toshkent.
4. IFC. (2021). *Green Start-ups and Climate Innovations Report*. Washington D.C.
5. World Bank. (2020). *Uzbekistan Economic Update: Green Growth Opportunities*. Washington D.C.
6. Mirzaeva R. (2021). *Sericulture Development in Central Asia* // Journal of Agricultural Sciences. Vol. 15, №2. B. 45–60.
7. Akhmedov A. (2023). *Yashil start-up loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari* // Iqtisodiy innovatsiyalar jurnali. №2. B. 22–33.
8. Rasulova N. (2023). *Qishloq xo'jaligining raqamli transformatsiyasi: mulberry va pillachilik misolida* // Texnologiya va qishloq xo'jaligi. №1. B. 5–18.
9. Karimov T. (2024). *E-commerce platformalarida eksport salohiyati* // Global Business Review. №4. B. 78–90.
10. Bakirov I. (2022). *Blokcheyn texnologiyalari agrar zanjirda: samaradorlik va shaffoflik* // Innovatsion Texnologiyalar Jurnali. №3. B. 12–25.
11. <https://lex.uz/uz/docs/-6913537?ONDATE=08.05.2024%2000>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

6-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
